

Characterization of the levels of older preschool children's sensitivity formation has been carried out according to the specified criteria and indicators. We have found that, according to the cognitive criterion children of older preschool age have an average and low level of sensitivity formation. We got the highest score for the emotional-motivational criterion because children are prone to showing moral feelings. Yet, they often need additional incentives for charitable activities. And unfortunately, the results of diagnostics according to the activity-behavioral criterion also turned out to be low due to the lack of preschool children's skills in showing sensitive attitudes toward others. The confirmatory section has proved the necessity of carrying out systematic, planned work in preschool educational institutions on preschoolers' sensitivity formation. A confirmatory experiment to determine the initial levels of older preschool children's sensitivity formation in the conditions of the traditional educational process in a preschool education institution according to cognitive, emotional-motivational, and activity-behavioral criteria revealed that the average and low levels of sensitivity education prevailed among children, which caused the need for the search for ways to solve this problem, in the justification and practical approbation of pedagogical conditions for the preschoolers' sensitivity formation in the conditions of preschool educational institutions.

Key words: moral education, sensitivity formation, preschool children, criteria, indicators

Стаття надійшла до редакції 03.03.2023 р.

УДК 378.011.3-051:502/504

DOI [HTTPS://DOI.ORG/10.33989/2075-146X.2023.31.283217](https://doi.org/10.33989/2075-146X.2023.31.283217)

ЛЮДМИЛА ГОМЛЯ

ORCID: 0000-0002-0462-9338

МАРИНА ДЯЧЕНКО-БОГУН

ORCID: 0000-0002-1209-2120

ТЕТЯНА ШКУРА

ORCID: 0000-0002-5087-369X

ВІКТОРІЯ РОКОТЯНСЬКА

ORCID: 0000-0002-7608-0989

ОЛЕКСІЙ ОРЛОВСЬКИЙ

ORCID: 0000-0001-7488-2024

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ СПЕЦІАЛЬНОСТІ «ЕКОЛОГІЯ» В ПОЛТАВСЬКОМУ НАЦІОНАЛЬНОМУ ПЕДАГОГІЧНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ ІМЕНІ В.Г. КОРОЛЕНКА

У статті розглянуто стан вищої екологічної освіти в Полтавському національному педагогічному університеті імені В.Г. Короленка. Висвітлено етапи формування (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 101 «Екологія». Проаналізовано пріоритетні напрями професійного становлення викладачів природничих дисциплін. Розглянуто шляхи поліпшення якості підготовки фахівців-екологів у Полтавському національному педагогічному університеті імені В.Г. Короленка.

Ключові слова: вища екологічна освіта, підготовка екологів, освіта в ПНПУ імені В.Г. Короленка, освітня програма, фахівці-екологи, екологічна культура

Постановка проблеми. У період, коли суспільство орієнтується на засади сталого розвитку, згідно «Порядку денного на XXI століття», виникає гостра необхідність у підготовці фахівців у галузі збереження та охорони навколишнього середовища. Споживацьке ставлення до навколишнього середовища, необдумане використання природних ресурсів і загроза екологічної катастрофи потребують пошуку шляхів зміни суспільної свідомості на основі принципово нових орієнтирів і цінностей (Білецька, 2015, с. 28). Найефективнішим інструментом при цьому є екологічна освіта. Незважаючи на те, що Полтавщина відноситься до однієї з областей, які мають значний природно-заповідний фонд, в області відчувається дефіцит кадрів екологічного спрямування. Департаментом екології та природних ресурсів ПолтОДА було сформовано запит щодо потреби у фахівцях зазначеної галузі. Відповідно до запиту, розпочалася підготовка екологів у Полтавському національному університеті імені В.Г. Короленка.

Сучасність висуває високі вимоги до рівня кваліфікації та компетентності фахівця і вимагає від випускників ЗВО природничого спрямування природничо-наукового світогляду, творчого мислення й ерудиції, формування яких забезпечує природничо-наукова освіта. Це актуалізує проблему підвищення якості підготовки фахівців спеціальності «Екологія» у вищих навчальних закладах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У різних аспектах розглядаються підходи щодо вдосконалення екологічної освіти у закладах вищої освіти. Теоретичні основи становлення екологічної освіти відображені у працях П. Бачинського, Г. Білявського, І. Костицької, Н. Рідей, Ю. Скиби. Теоретико-методологічні основи формування екологічної культури піднімаються у дослідженнях Г. Глухової, Л. Курняк, І. Тимчук та інші. Екологічну освіту в філософському ракурсі висвітлюють М. Дрібноход, М. Кисельов, І. Сидоренко, Т. Чорноштан. Психолого-педагогічні аспекти природничо-наукової освіти розглядаються у працях Л. Бордонської, Л. Зоріної, С. Капіци, О. Суханова та ін.

Незважаючи на чисельність досліджень, проблема підготовки майбутніх екологів залишається актуальною, як і пошук шляхів вдосконалення екологічної освіти. Тож **мета** статті – теоретично дослідити стан вищої екологічної освіти та шляхи підвищення якості освіти студентів-екологів у Полтавському національному педагогічному університеті імені В.Г. Короленка.

Виклад основного матеріалу. Сьогодні професійну екологічну освіту можна отримати в багатьох вищих навчальних закладах України. Підготовка екологів на природничому факультеті Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка започаткована з 2006 року. Отримавши ліцензію на підготовку бакалаврів, університет здійснює перший набір.

З 2015 року напрям підготовки 6.040601 «Екологія, охорона навколишнього середовища та збалансоване природокористування» було поділено на дві спеціальності: 101 «Екологія» (галузь знань – 10 «Природничі науки») та 183 «Технології захисту навколишнього середовища» (галузь знань – 18 «Виробництво та технології») (Перелік, 2015). Тому, у 2015 році було об'єднано дві кафедри – екології та охорони довкілля з кафедрою ботаніки та методики навчання біології. Новостворена кафедра отримала назву кафедри ботаніки, екології та методики навчання біології. Розробляються методичні комплекси та навчальні програми, вдосконалюються підходи до викладання природничих дисциплін.

Освітньо-професійна програма першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 101 «Екологія» була розроблена у 2017 році на основі консультацій із науково-педагогічними працівниками, провідними науковцями у сфері екології та роботодавцями. У 2018 році МОН України був розроблений і затверджений Стандарт вищої освіти України першого (бакалаврського) рівня в галузі знань 10 – «Природничі науки» для спеціальності 101 «Екологія». Тому з'явилась необхідність внести зміни в освітню програму. На думку О. Войтович, варто переглянути політику держави в контексті підготовки бакалаврів-екологів і розробити заходи щодо розвитку спеціальності 101 «Екологія», гарантувавши фіксоване держзамовлення на цю спеціальність з огляду на потреби регіонів (Войтович, 2017, с. 107).

Освітня програма (ОП) була розроблена згідно зі Стандартом вищої освіти робочою групою зі створення / оновлення ОП, куди були включені науково-педагогічні працівники, студенти та роботодавці. ОП введена в дію з 1.09.2018 р. наказом ректора № 24-УР від 01.06.2018.

Програмою передбачена підготовка кваліфікованих конкурентоспроможних фахівців у галузі екології, охорони довкілля та збалансованого природокористування з можливістю здобуття наступного рівня вищої освіти та широким доступом до працевлаштування. Здобувши освіту, фахівці-екологи вміють розв'язувати спеціалізовані задачі та практичні проблеми в заданій галузі з урахуванням територіальних можливостей та регіональних пріоритетів. Вони приймають оптимальні рішення щодо забезпечення екологічно безпечного функціонування екосистем, розробляють рекомендації та проекти щодо зменшення техногенного навантаження на території та здоров'я людей.

До реалізації освітнього процесу на ОП, згідно з укладеними договорами про співробітництво, залучаються провідні фахівці, професіонали-практики. Це відбувається на аудиторних заняттях, які проходять у формі тематичних лекцій, професіографічних екскурсій, практичних занять. Наприклад, було проведено відкриті тематичні лекції «Еколого-просвітницька робота учнів як засіб формування екологічної культури майбутніх громадян країни» (Сусахіна Л.В., в.о. директора Полтавського обласного еколого-натуралістичного центру), «Вивчення еколого-біологічних особливостей субтропічних культур та шляхи їхньої акліматизації в умовах Лісостепу України» (Красовський В.В., директор Хорольського ботанічного саду, Хорольської ОТГ, Полтавської області), «Диканський регіональний ландшафтний парк, його значення в формуванні екологічної культури населення» (Черкаська І.С. – директор КУ РЛП «Диканський», Полтавського р-ну, Полтавської обл.).

Студенти-екологи разом із працівниками екологічних установ беруть участь у екологічних проектах. Так, студенти природничого факультету приймають участь у щорічних акціях «Збережемо річку Тарапуньку», «Полтавському міському парку – дбайливі руки» та ін., відвідують Диканський регіональний парк, де директор РЛП провела тематичну екскурсію «Сторінками екологічної стежки РЛП».

Водночас відбувається і професійне становлення викладачів кафедри ботаніки, екології та методики навчання біології. Одним із пріоритетних напрямів є самоосвіта та самовдосконалення, що забезпечується

у ПНПУ імені В.Г. Короленка через наявність системи підвищення кваліфікації, закордонного стажування, впровадження сертифікатних програм тощо. Стажування викладачів кафедри у вітчизняних закладах вищої освіти та за межами України (Л.Гомля – Полтавська державна аграрна академія, м.Полтава; О.Хананова – університет фінансів, бізнесу та підприємництва, м.Софія, Болгарія) дало можливість відкоригувати набір освітніх компонентів ОП згідно досвіду інших закладів освіти.

Науково-педагогічні працівники, які забезпечують ОП, беруть участь у семінарах кафедри, круглих столах із обговорення програми, переліку нормативних і вибіркових дисциплін. Всі пропозиції враховані в протоколах засідань робочої групи та випускової кафедри за 2019-2021 рр.

Самовдосконаленню викладачів сприяє участь у роботі наукових та методичних семінарів кафедри. Професійному розвитку сприяє проведення щорічного внутрішнього моніторингу якості освіти «Викладання очима студентів» та рейтингове оцінювання результатів наукової діяльності викладачів, діє система преміювання та нагородження найкращих педагогічних працівників.

В університеті підготовка здобувачів ОП забезпечується фінансовими, матеріально-технічними ресурсами, навчально-методичним забезпеченням, що сприяють досягненню визначених цілей та ПРН. Фінансування ПНПУ формується за рахунок коштів державного бюджету, що складається з коштів загального та спеціального фондів. Процес життєдіяльності, соціальні потреби учасників освітнього процесу забезпечуються наявністю соціальної інфраструктури: чотири гуртожитки; бібліотека; дві актові зали; спортивний комплекс; буфети та їдальня тощо.

Основним джерелом інформаційного забезпечення освітнього процесу та наукової діяльності здобувачів є бібліотека імені М.А.Жовтобрюха ПНПУ імені В.Г.Короленка. У достатній кількості примірників наявна навчально-методична і наукова література, передплачуються фахові періодичні видання. Для реалізації ОП достатньою мірою репрезентовано навчально-методичну (підручники, навчальні посібників тощо) і наукову літературу, у тому числі в електронному форматі, необхідну періодику, забезпечується безоплатний доступ до електронних журналів за спеціальністю ОП, онлайн-каталогу ресурсів Відкритого Доступу, який містить Пошукові системи наукової інформації, Гарвестери, найбільші репозитарії та проекти відкритих ресурсів комерційних видавництв.

Аудиторні заняття студентів проводяться у спеціалізованих кабінетах: Для організації освітнього процесу використовуються музейний комплекс: «Музей еволюційної зоології», «Музей загальної та регіональної геології імені В.І.Вернадського», «Музей палеозоології хребетних тварин» і навчальні кабінети (хімічні, біологічні, Ботанічний сад Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка), комп'ютерний клас обладнаний цифровим вимірювальним комплексом Einstein™. Кабінети обладнані інтерактивним і мультимедійними комплексами, комплектами таблиць у паперовому та електронному вигляді, мають бездротовий доступ до мережі Інтернет.

Для реалізації потенціалу магістрантів у закладі функціонує Студентське наукове товариство. Здобувачі мають право на представлення своїх робіт для публікацій, на участь у науково-дослідних роботах, конференціях, виставках, конкурсах; на академічну мобільність; на участь в обговоренні та вирішенні питань удосконалення навчального процесу, організації дозвілля, побуту, оздоровлення.

Кураторські години та індивідуальні бесіди із здобувачами вищої освіти щодо їхніх потреб та інтересів проводять куратори груп. Під час щорічного моніторингу якості освіти «Викладання очима студентів» здобувачі можуть висловити свої пропозиції щодо організації освітнього середовища. Для виявлення потреб та інтересів здобувачів вищої освіти, встановлення рівня задоволеності цими потребами, здійснюється співпраця зі студентською радою університету як представницько-виконавчим органом студентського самоврядування та первинною профспілковою організацією. У ЗВО функціонує близько 20 колективів художньої самодіяльності різного спрямування (хореографічні, музичні, вокальні, театральні тощо), спортивні секції з волейболу, боксу, атлетизму, футболу. Діє система заохочень за досягнення в навчальній і позанавчальній діяльності, стипендіальне забезпечення, у тому числі за особливі успіхи у навчанні та науковій, громадській, спортивній (творчій) діяльності. Первинну підтримку здобувачів здійснює куратор, який надає консультативну допомогу, забезпечує інформування щодо особливостей організації освітнього процесу, з'ясовує їхні проблеми тощо.

Представницько-виконавчим органом студентського самоврядування Університету є студентська рада («Положення про студентське самоврядування ПНПУ»), яка представляє інтереси всіх студентів Університету, бере участь у вирішенні питань їхнього навчання і побуту, забезпечує інформування здобувачів із питань, що стосуються їхніх прав, обов'язків та інтересів.

Консультативну і соціальну підтримку здобувачів ОП забезпечує діяльність психологічної служби («Положення про психологічну службу ПНПУ»). Регулярно проводяться індивідуальні та групові консультації, зокрема з питань самоорганізації здобувачів в умовах навчання, спілкування, особистісного розвитку, міжособистісної комунікації, сімейних та інтимних стосунків. Щорічно проводиться моніторинг «Викладання очима студента», результати якого засвідчили задоволеність здобувачів ОП організацією освітнього процесу та підтримкою, що надається.

Сьогодні ОП «Екологія» займає суспільно затребувану нішу у регіоні, репрезентує високу можливість якісно набувати здобувачами визначених компетентностей та досягати програмних результатів навчання. Для цього сформована професійна команда НПП, мотивована цінностями, тенденціями часу та вимогами законодавства. Отримана довіра стейкхолдерів, накопичені наукові та прикладні досягнення, практичний досвід. Таким чином, ОП «Екологія» сьогодні приваблює студентів не лише з Полтавського регіону, а й з інших областей України.

Перспективи розвитку ОП «Екологія», пов'язані з удосконаленням змісту і технологій навчання відповідно до стрімких змін у освітній галузі та виробничих природоохоронних технологіях, що сприяють професійній підготовці бакалаврів-екологів, які повинні у повній мірі виявляти готовність здійснювати професійну діяльність на підприємствах та в установах, використовувати потенціал різних навчальних дисциплін при вирішенні екологічних завдань, бути конкурентоспроможними, мобільними, реалізовувати здатність і прагнення до саморозвитку і самовдосконалення.

Поліпшенню підготовки здобувачів вищої освіти за ОП також сприятиме удосконалення інформаційно-методичного забезпечення дисциплін освітньої програми, розширення спектру роботодавців, які можуть бути залучені до викладання навчальних дисциплін за ОП, розширення бази навчальних та виробничих практик, активніше залучення студентів до участі у програмах міжнародної академічної мобільності, у конференціях різних рівнів, у роботі Всеукраїнських студентських олімпіад та конкурсах студентських наукових робіт, оновлення кабінетів, лабораторій, поповнення їх сучасними видами обладнання, устаткуванням, застосування спеціального програмного забезпечення при викладанні навчальних дисциплін.

Планується продовжити курс на посилення кадрового складу та урізноманітнення наукових досліджень за професійним спрямуванням учасниками освітнього процесу; розширити перелік публікацій НПП з екології та охорони навколишнього середовища наукового та методичного характеру, у тому числі і у фахових виданнях, що входять у наукометричні бази даних Scopus, Web of Science.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Університет створює і забезпечує механізми різнобічної освітньої, організаційної, інформаційної, консультативної та соціальної підтримки здобувачів під час навчання. Комунікація і підтримка здобувачів освітньої програми здійснюється на таких основних рівнях: здобувач вищої освіти – викладачі; куратори; служби університету; органи студентського самоврядування. Комунікація здійснюється безпосередньо (спілкування під час аудиторних занять, у межах написання курсових і кваліфікаційних робіт; при підготовці різноманітних заходів тощо) і опосередковано (забезпечення доступу до навчально-інформаційних матеріалів на вебресурсах Університету; доступ до репозитарію бібліотеки; створення груп у соцмережах тощо).

Така побудова комунікації між учасниками освітнього процесу дозволяє зреалізувати освітньо-інформаційну (обмін навчальною, науковою, навчально-методичною інформацією; передача суспільно значущих норм і цінностей), організаційну (узгодження спільних дій, зворотний зв'язок між суб'єктами взаємодії), консультативну (роз'яснення щодо окремих питань, що виникають у рамках освітнього процесу) та соціальну (надання підтримки, мотивування студента) функції.

Перспективою подальших досліджень ми вважаємо розробку інтегрованого спецкурсу та використання інноваційних методик підготовки майбутніх екологів задля узагальнення та систематизації природничо-наукових знань.

Список використаних джерел

- Білецька, Г.А. (2015). *Теоретичні і методичні засади природничо-наукової підготовки майбутніх екологів у вищих навчальних закладах*. (Дис. д-ра пед. наук). Вінниця.
- Войтович, О. (2017). Стан вищої екологічної освіти в Україні. *Наукові записки. Проблеми методики фізико-математичної і технологічної освіти*, 12 (I), 104-108.
- Перелік галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти* (2015, 29 квітня). Постанова Кабінету Міністрів України. Взято з <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/266-2015-%D0%BF>

References

- Biletska, G.A. (2015). *Teoretychni i metodychni zasady pryrodnycho-naukovoї pidhotovky maibutnykh ekolohiv u vyshchykh navchalnykh zakladakh [Theoretical and methodological foundations of natural science training of future ecologists in higher educational institutions]*. (D diss.). Vinnytsia [in Ukrainian].
- Perelik haluzei znan i spetsialnostei, za yakymy zdiisniuietsia pidhotovka zdobuvachiv vyshchoi osvity [List of branches of knowledge and specialties in which higher education students are trained]* (2015, April 29). Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy. Retrieved from <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/266-2015-%D0%BF> [in Ukrainian].

Voitovych, O. (2017). Stan vyshchoi ekolohichnoi osvity v Ukraini [The state of higher environmental education in Ukraine]. *Naukovi zapysky. Problemy metodyky fizyko-matematychnoi i tekhnolohichnoi osvity [Scientific notes. Problems of Methodology of Physical, Mathematical and Technological Education]*, 12 (I), 104-108 [in Ukrainian].

GOMLYA L., DYACHENKO-BOGUN M., SHKURA T., ROKOTYANSKA V., ORLOVSKY O.

Poltava V. G. Korolenko National Pedagogical University, Ukraine

THE CURRENT STATE AND WAYS TO IMPROVE THE QUALITY OF TRAINING OF SPECIALISTS IN THE SPECIALTY "ECOLOGY" AT POLTAVA V.G. KOROLENKO NATIONAL PEDAGOGICAL UNIVERSITY

The article deals with the state of higher environmental education at V.G. Korolenko Poltava National Pedagogical University. The stages of formation of the (bachelor's) level of higher education in the specialty 101 "Ecology" are highlighted. The priority directions of professional development of teachers of natural sciences are analyzed. The ways to improve the quality of training of environmental specialists at the Poltava V.G. Korolenko National Pedagogical University are considered. It has been found that the university creates and provides mechanisms for comprehensive educational, organizational, informational, advisory and social support for students during their studies. Communication and support for students of the educational program is carried out at the following main levels: higher education student – teachers; curators; university services; student self-government bodies. Communication is carried out directly (communication during classroom classes, in the framework of writing term papers and qualification papers; in the preparation of various events, etc.) and indirectly (providing access to educational and information materials on the University's web resources; access to the library repository; creating groups in social networks, etc.). This structure of communication between the participants of the educational process allows for the implementation of educational and informational (exchange of educational, scientific, educational and methodological information; transfer of socially significant norms and values), organizational (coordination of joint actions, feedback between the subjects of interaction), advisory (clarification of certain issues arising within the educational process) and social (providing support, motivating students) functions.

Key words: *higher environmental education, training of ecologists, education at V.G. Korolenko National Pedagogical University, educational program, environmental specialists, environmental culture*

Стаття надійшла до редакції 04.04.2023 р.

УДК 378.147:004(510)

DOI [HTTPS://DOI.ORG/10.33989/2075-146X.2023.31.283224](https://doi.org/10.33989/2075-146X.2023.31.283224)

МАРИНА ГРИНЬОВА

ORCID: 0000-0003-3912-9023

ІРИНА БУНЕЦЬКА

ORCID: 0000-0001-5486-1496

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

СУЧАСНИЙ СТАН ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ БАКАЛАВРІВ ЕЛЕКТРОННОЇ ІНФОРМАЦІЇ ТА ТЕХНОЛОГІЙ В УНІВЕРСИТЕТАХ КИТАЙСЬКОЇ НАРОДНОЇ РЕСПУБЛІКИ

Метою дослідження є вивчення стану вищої освіти Китаю з професійної підготовки бакалаврів електронної інформації та технологій. Встановлено вісім основних концепцій для розвитку та модернізації освіти. Вперше схарактеризовано професійні знання і вміння, яких набувають бакалаври спеціальності електронної інформації та технологій та проведено аналіз їхньої відповідності Національному стандарту освіти з відповідної спеціальності у закладах вищої освіти КНР.

Отримані знання дозволяють зробити висновок про організаційні засади професійної підготовки бакалаврів електронної інформації та технологій в університетах Китаю.

Ключові слова: *Китайська Народна Республіка, професійна підготовка, професійні знання і вміння, програма навчання, бакалаври електронної інформації та технологій*

Актуальність дослідження. З розвитком сучасних технологій та зростанням потреб у фахівцях з електронної інформації та технологій, стає все важливішою якість професійної підготовки бакалаврів у